

Rutte als kop van Jut

Amerika kent een rijke populistische traditie. Een Kennedy-adviseur zei in de jaren zestig al dat 'televisie het speelveld van de politiek is'. Mannetjes- en vrouwjesmakerij worden steeds belangrijker. Zelfs in Nederland waar het er nooit zo toe deed of je als politicus wel of niet over een flamboyante, opvallende persoonlijkheid beschikte. Degelijkheid, kennis en principes waren de fundamenten van onze politici.

Ook Nederland is helaas steeds meer verworden tot een echte beeldscherm democratie. Oppervlakkigheid rukt op. Het lijkt meer te gaan om te scoren dan om te smeden. Uitgesproken standpunten in plaats van doorwrochte compromissen.

Nog niet zo lang geleden was het 'not done' als politici aanschoven in talkshows en andere amusementsprogramma's. Nu wordt er gevochten om een plaatsje aan de tafel van Eva, Beau of Sven.

Tijdens die dertien uur durende nacht van Rutte, of Kaag, of Omtzigt, zag ik al vlot het Binnenhof transformeren tot een reuzentalkshowtafel. Het leek allemaal zo mooi transparant. We konden allemaal vanuit de huiskamer meegenieten van het politieke spektakel.

Keizerin Kaag had politieke gladiator Rutte op de grond liggen. Ze stak haar duim omhoog en langzaam ging die naar beneden. Niet helemaal overigens en zo werd de spanning van de politieke crisis nog verder uitgerekt.

Maar bij mij drong ook een diepere dimensie door. Rutte maakte natuurlijk een fout, want hij kon zich niet meer herinneren dat er met de verkenningen over lastpost Pieter Omtzigt was gesproken.

Ik ben partijloos. Ben, zeg maar, een zwevende kiezer. Ik matig mij dus enige distantie, zelfs nuance, aan. Welnu, de aanvullers sloegen bepaald door. In feite werd onze premier voor pathologische leugenaar uitgemaakt.

Het honderd keer viel het woord leugenaar. Rutte als kop van Jut van Nederland! Er werd van hem aan de vooravond van de naderende Goede Vrijdag een Christusfiguur gemaakt die gekruisigd zou worden. Talloos waren de verwijzingen naar Pasen. Zeer ongepast, vond ik. Je kunt toch moeilijk beweren dat die 'vermaledijde' Rutte misdaden tegen de menselijkheid heeft gepleegd.

Een dag later waren de gemoederen nog niet bedaard. Nota bene ChristenUnie-voorman Gert-Jan Segers verklaarde dat hij met zijn partij niet meer met die Rutte in een nieuw kabinet wil zitten.

In dit populistische klimaat wordt wel heel vlot direct op de man gespeeld. Ik vind dat gevaarlijk.

Het moet in de Nederlandse politiek, zeker gezien ook de grote maatschappelijke problemen, veel meer over de inhoud te gaan. Tja, een beetje saai, maar 'so what'?

Natuurlijk, in de eerste verkenningfase onder leiding van de Tweede Kamer is veel misgegaan. Daar zit een collectieve schuld. Er is niet eens een protocol met richtlijnen van hoe je zo'n proces moet opzetten en uitvoeren.

Er wordt slordig met onze democratie omgegaan. Dat stoort me. Vooral ook omdat democratie een kwetsbaar goed is. Een recente studie van het Amerikaanse Freedom House wijst uit dat nog maar zo'n 8 procent van de wereldbevolking in een democratie leeft. Koesteren dus, dat stelsel van ons! En graag ook een beetje nuchterheid.

Willem Post

Amerika-deskundige

Grootschalig survey-onderzoek naar maatschappelijke gevolgen 'Corona blijkt niet

Corona houdt de samenleving al ruim een jaar in z'n greep. Hoewel de pandemie nog voortduurt, is de balans al wel op te maken: de zwakste schouders moeten de zwaarste lasten dragen.

Door Rob Edens

Desociaal-economische indicatoren zijn bijzonder positief. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) meldt dat liefst 80,2 procent van de Nederlanders tevreden is met het sociale leven. Het percentage Nederlanders met een 'hoog persoonlijk welzijn' nam in 2020 toe tot 66,2 procent, waar dat in 2019 nog 64,7 procent was. Verder blijven eerdere doemscenario's uit: het Centraal Planbureau (CPB) meldt dat het met de werkloosheid erg mee gaat vallen: de economie groeit dit jaar met een keurige 2,2 procent. Om het optimistische helemaal compleet te maken: de Amsterdamse beurs, een erkende graadmeter voor de stand van het land, bereikte onlangs een all time high-score.

Kunnen we hiermee concluderen dat de coronapandemie eigenlijk niet meer dan een storm in een glas water was, zeker als straks iedereen gevaccineerd is? "Nou nee," zegt onderzoekster Katja Rusinovic (43), lector grootstedelijke ontwikkelingen aan de Haagse Hogeschool. "Een aantal groepen wordt onevenredig hard geraakt. Aan het begin van de pandemie is wel gezegd dat corona de grote gelijkmaker zou zijn: iedereen kon immers ziek worden. Maar we zien nu dat het virus juist wél onderscheid maakt. De indicatoren van het CBS en het CPB laten zien dat er grosso modo tevredenheid is, maar dat maskeert dat de gevolgen in bepaalde onderdelen van de samenleving fors zijn."

Rusinovic is een van de drijvende krachten achter een grootschalig survey-onderzoek naar de maatschappelijke gevolgen van Covid-19. De Haagse Hogeschool, de Erasmus Universiteit Rotterdam, VU/Kieskompas en de gemeenten Den Haag en Rotterdam werken hierin samen. Inmiddels zijn er vorig jaar april (direct na de eerste lockdown), juni (toen de samenleving weer open was), november (toen de boel weer op slot zat) en afgelopen maart (tijdens de huidige lockdown) enquêtes gehouden, onder meer in Den Haag. Het onderzoek richt zich op het in kaart brengen van de maatschappelijke impact van het coronavirus op vier onderwerpen: werk & inkomen, vertrouwen in de overheid, solidariteit en persoonlijk welbevinden. Het onderzoek is nog niet afgerond, maar een aantal rapporten is al wel opgeleverd (zie ook 'Ondertussen in Mariahoeve' op pagina 7).

Is er een algeheel oordeel te vellen?

Katja Rusinovic: "Nee, dat is gezien de brede opzet van het onderzoek niet mogelijk. Er tekenen zich wel dominante trends af. De eerste is dat er groepen in de samenleving zijn die onevenredig hard geraakt worden. Dat zijn mensen met een tijdelijk contract, lager opgeleiden, laagbetaalden en mensen met een zwakke gezondheid. Zij geven veel vaker aan inkomensverlies te hebben geleden, medische zorg te missen en minder zorg te ontvangen. Door de coronacrisis zijn angst, stress en somber-

Lector grootstedelijke ontwikkelingen Katja Rusinovic: 'Gevoelens van uitzichtloosheid, jongeren en mensen met een minimuminkomen.' | Foto: Haagse Hogeschool

heid sterk toegenomen, vooral onder jongeren en mensen met een minimuminkomen. Gevoelens van uitzichtloosheid nemen bij deze groepen sterk toe."

"Een tweede dominante trend is dat het vertrouwen in overheidsinstanties zinderogender minder wordt. Dat vertrouwen was in april vorig jaar toen de pandemie uitbrak hoog, maar dat neemt af. Mensen snappen het beleid niet meer. Eerst geen

schade veroorzaken dan voorkomen en dat de overheid onvoldoende rekening houdt met de economische en sociale gevolgen van de coronamaatregelen."

"De derde trend die wij zien, is dat de leefbaarheid in de wijken onder druk staat en dat de spanningen toenemen, zowel in de wijk als privé. Ook hier geldt: de zwakste schouders moeten de zwaarste lasten dragen. Burenruzies, geluidsoverlast, spanningen binnen het gezin – uiteraard hangen deze zaken samen met hoe mensen behuist zijn. Het is nogal een verschil of je in een klein gehorig huis met veel mensen op een kluitje zit, of allemaal een eigen kamer en laptop hebt."

'De bereidheid om elkaar te helpen is constant hoog'

mondkapje want dat heeft geen zin, later wordt het verplicht. Sommige winkels open, andere niet. Sportscholen dicht. De avondklok die als allereerste maatregel zou worden ingetrokken, maar vervolgens wordt verlengd. De terrassen die niet open mogen, maar mensen klitten wel samen in de parken. Het wantrouwen ten opzichte van de overheid is in toenemende mate een thema. Mensen met een zwakke maatschappelijke positie zijn meer ontevreden dan mensen met een sterke positie. Maar ook in meer absolute zin is er wantrouwen: bijna één op de drie respondenten vindt dat de coronamaatregelen meer

Is er ook iets positiefs te melden?

"Ja, dat is er zeker. De bereidheid om elkaar te helpen is constant hoog – dat is de vierde trend die wij zien. De bereidheid om hulp te bieden is sinds het begin van de pandemie zelfs toegenomen. We wisten al wel dat gevoelens van onderlinge verbondenheid en solidariteit in tijden van crisis en rampspoed toenemen, maar ook dat die na verloop van tijd weer afvlakken als de crisis voortduurt. Daar is nu geen sprake van, terwijl de situatie al meer dan een jaar voortduurt. Je ziet overal initiatieven om mensen te helpen: balkonbingo's, boodschappen- en maaltijdservices."

Ter illustratie: in Den Haag antwoordde in april 2020 op de vraag of er hulp wordt ontvangen 53 procent van de respondenten met 'ja'. In november was dat toegenomen tot 60 procent.

de grote gelijkmaker'

ONDERTUSSEN IN MARIAHOEVE

In de maanden november 2020 – januari 2021 zijn inwoners van Mariahoeve, als 'gemiddelde' Haagse wijk, geïnterviewd. Zij geven een beeld van de mensen achter de cijfers in de onderzoeksrapporten. Een paar fragmenten.

Wijkagent Daniella ziet dat de spanningen in de wijk en het verzet tegen de coronamaatregelen toenemen. De jeugd wil meer ruimte, wil bij elkaar zijn. Ook signaleert ze dat de tolerantiegrens van mensen sneller is bereikt. Woningen in Mariahoeve zijn niet altijd even goed geïsoleerd. Doordat mensen nu veel thuis zijn, zijn geluidsoverlast en burenruzies aan de orde van de dag. "Voorheen werd dan eerst de woningcorporatie gebeld, maar nu wordt veelal meteen de politie gebeld." Daniella ziet een nieuwe groep armen ontstaan, waarbij verplichtingen doorlopen, bijvoorbeeld een duur telefoonabonnement. "Mensen hebben steeds minder te besteden, en hebben er steeds meer last van. Ik denk dat het onzichtbaarder gaat worden voor ons. Je ziet het afglijden."

Groene omgeving

Buurtbewoners Patrick en Wim zijn het groen in Mariahoeve extra gaan waarderen. Ze wisten al wel dat ze in een best groene wijk woonden, maar door corona is dat pas echt tot hen doorgedrongen. Wim: "Je hebt hier prachtige wandelmogelijkheden. Het Haagse Bos, Reigersberg, Marlot. Je kan van hieruit naar Scheveningen helemaal door het groen heen, dus dat is wel ideaal." Patrick: "Ik zit hier op tien minuten loopafstand van het Haagse Bos. Kijk, dat wist ik al toen ik hier kwam wonen, maar ik wist niet hoeveel gebruik ik ervan zou maken. Dus de groene omgeving heeft mij hier deels ook wel gered."

Basissschooldirecteur Rob maakt zich zorgen over de negatieve effecten op de taalontwikkeling van migrantenkinderen, omdat zij nu langere tijd in

een omgeving verkeren waarin geen Nederlands wordt gesproken. Ook zijn er leerachterstanden. Hij ziet verder dat kinderen een soberder lunch meekrijgen. "We hebben een groep die echt moet struggelen op dit moment om het hoofd boven water te houden. Het is wel moeilijk daar vat op te krijgen want mensen lopen er niet mee te koop." Positieve effecten zijn er ook: zo zijn ouders door de pandemie meer betrokken geraakt bij het schoolwerk van hun kinderen. Ook maakt digitaal onderwijs flexibeler.

Zelfredzaamheid

Welzijnswerkers Mike en Fikri zien een gemengd beeld. Waar mensen vóór corona om de haverklap tijdens de open inloop om hulp kwamen vragen, lossen ze – nu ze eerst een afspraak moeten maken – zelf hun problemen op. Dat komt de zelfredzaamheid en het zelfvertrouwen van de mensen in de wijk ten goede. Aan de andere kant zien ze dat mensen die het aanvankelijk maar nét redden, nu de eindjes echt niet meer aan elkaar kunnen knopen. Ze constateren ook dat de eenzaamheid toeneemt. Mike en Fikri zijn nauw betrokken bij een maaltijdservice; door soep rond te brengen proberen ze erachter te komen of er ook andere, verborgen hulpvragen zijn.

Parnassia-medewerkster Natalia constateert dat de psychische klachten van de mensen met wie zij werkt erger worden. Alleen thuiszitten zorgt ervoor dat er eerder psychoses optreden. "Voorheen was er niks aan de hand. Deze vrouw ging vaak naar het wijkcentrum en maakte contacten. Toen had ze een redelijk sociaal leven, nu zit ze alleen thuis opgesloten. Dat maakt het zwaar." Natalia zegt ook dat het moeilijk is om bij iemand die toch al weinig vertrouwen heeft, met een mondkapje op binnen te komen. Natalia is bang dat als de coronapandemie voorbij is, er nog een golf aan problemen gaat komen.

Is er een medicijn tegen de negatieve gevolgen van de pandemie?

"Het toverwoord is sociaal kapitaal. Sociale contacten en een netwerk beschermen tot op zekere hoogte tegen negatieve gevoelens zoals onzekerheid, stress en uitzichtloosheid. Daarbij is het beter om een heterogeen netwerk te hebben dan een netwerk van gelijkgestemden. Als je bijvoorbeeld in een zakelijk netwerk zit met zzp'ers die het allemaal moeilijk hebben, is dat voor je mentale welzijn niet bevorderlijk. Integendeel."

We hebben te maken met een (inter)nationaal probleem. Er is landelijk beleid. Wat kunnen gemeenten in zo'n situatie?

"Dat is inderdaad een ingewikkelde positie. Lokale overheden vangen de klappen op en moeten de gaten dicht lopen als er op landelijk niveau problemen niet opgelost kunnen worden of als daar fouten worden gemaakt. Maar gemeenten kunnen wel faciliterend optreden. Het is bijvoorbeeld een probleem dat mbo'ers niet aan stageplekken komen. Daar kan de gemeente een belangrijke rol spelen. Ik zei net dat het helpt als mensen een heterogeen netwerk hebben. Gemeenten kunnen faciliteren dat mensen met verschillende achtergronden elkaar ontmoeten door te zorgen voor ontmoetingsplekken. Als het gaat om het groeiende wantrouwen ten opzichte van de overheid, zijn het de gemeenten die lokale helden kunnen inzetten om daar wat aan te doen. Bij de problemen die jongeren ondervinden, kan vroegtijdig contact worden gezocht met jongerenorganisaties. Nu zie je vaak dat zij pas in een laat stadium worden betrokken. Kortom, er is best veel wat op lokaal niveau kan worden gedaan."

Ook in Mariahoeve klinken de mensen samen in parken en bij speelplaatsen. | Foto: Robert van Stuijvenberg